

J e g y z ő k ö n y v

az Állami Áruház c. zenés vígjáték
vitájáról 1952. június 25.-én.

T a r d o s B é l a: Kedves Kartársak! Szeretettel üdvözlöm a jelenlévőket a Színház- és Filmművészeti Szövetség, valamint a Magyar Zeneművészek Szövetsége nevében Megkezdjük az Állami Áruház c. zenés vígjáték vitáját. Felkérem Vámos László elvtársat, ismertesse a darabot.

V á m o s L á s z l ó: Vitát szeretnék indítani, mégpedig az előadás, illetőleg a darab hiányosságairól és eredményeiről.

Először a darabról szeretnék egy pár szót szólni. Számomra az eddigi magyar operett- darabok közül ez a darab, az Állami Áruház jelenti a legnagyobb élményt, és úgy érzem, ez mutatja leginkább a továbbvezető utat. Elsősorban a keresetlensége miatt. Egy darab valódi életet látunk a színpadon. Érzem, hogy a mondanivaló nem kiagyalt, nem belegyártott, nem erőszakosan a cselekménybe ágyazott. Nem érzem külön a vonalat, a humort, a szerelmet és más egyebet hanem mindez szoros egysége fogva, teljességben jelenik meg előttem. Ez a darab megdönti a még mindig felbukkanó tévhitet hogy az operettműfaj nem alkalmas szociálista konfliktusok hiteles ábrázolására. A felvetett konfliktust - apró hibáktól eltekintve - végig is viszi a darabon.

Helyesnek és érdekesnek tartom a témaválasztást. A témaválasztás egy elég szélsőséges területet, a kereskedelem területét öleli fel, ami igen érdekes lehetőségekre ad alkalmat, hiszen a kereskedelem áll természeténél fogva legközelebb a kapitalizmushoz. Itt vált a dolgozó ember is burzsoá szemléletűvé, itt árulta el leggyakrabban osztályát, itt vált leggyakrabban osztályidegenné. Ebből a témából ered az alapkonfliktus az új és régi kereskedelmi és persze emberi világ nézet összeütközése, amelynek folyamán az emberek megtalálják igazi magukat és levetkőzik azokat a szokásokat, amelyekre a kapitalizmus tanította őket és amelyekre az idők folyamán sajátukká váltak, és amelyek elfordították őket osztályuktól. A darab alapkonfliktusa tehát szerinte ez: a becsületes dolgozó, aki elszakadt osztályától, hogyan talál vissza osztályához.

Tehát az emberekben, a becsületes dolgozó emberekben lévő összeütközés, a régi és az új összeütközése. Ebből a konfliktusból a néző elviheti magával a tanulságot, a darab alapeszméjét: nem lehet a régi elvekkel, a régi hozzáállással jól szolgálni a szocialista kereskedelmet, vagyis

kiszívesítve; általában a szocializmust, hiszen nemcsak a kereskedelemre; hanem az egész országépítésre vonatkozik a darab tanúsága. Csak úgy tudjuk megállni helyünket a termelésben és a magánéletben egyaránt, ha szakítunk a magunkban még fellelhető kapitalista maradványokkal, s hogy ez az alapeszme világos, érthető: ez a szerzők nagy érdeme.

A fő konfliktus mellett mint mellékszál fut a reakció mesterkedése. Ismétlem, mint mellékszál, én így érzem és ezt igen helyesnek tartom, hogy mint csak mellékszál fut; hiszen az a súlyelosztás felel meg leginkább mai életünknek. A mellékszál elsősorban Dancs alakján keresztül kitűnően kapcsolódik a főcselekményhez, és általában éberségre int, amikor megmutatja - ellentétben igen sok eddigi filmünkkel és drámáinkkal, hogy a reakció nem egy elefántcsonttoronyban dolgozik, hanem bent él a dolgozók között, a dolgozók nyelvén szól a dolgozókhöz és megmutatja, hogy a dolgozók nyelvéhez is nyeljszük alkalmazkodni.

Hozzájárul a darab sikeréhez a helyes adagolás a jó dramaturgiai felépítés.

En nem tartom hibának, bár soha nem hibáztatják, a III. felvonás 2. képének az eseménytelenségét sem. En ezt ráadásnak veszem, ugyanúgy, mint ahogyan a néző is szívesen veszi a derűt és örül a szereplőkkel együtt.

Nekem is tetszik a Cyrano jelent és és ezzel kapcsolatban mindenfajta aggályoskodást arisztokratizmusnak tartok.

De vannak olyan betétek is a darabban, amelyekkel nem értek egyet, és amelyek sem dramaturgiailag nem jók sem szellemükben nem jók, sőt kifejezetten körutaiak Hacsek és Sajó-szerűek.

Ilyen jelent az, amelyet Mátra György játszik egyébként kitűnően és amely egy igen sokszor lejáratott pontra épül. Mennyire más, mennyire jó, mennyire egészséges, mennyire humoros az üzleti jelent, vagy a vidéki kislány jelenete, amely előreviszi a cselekményt. Ugyancsak szellemtelen és régi rendszerű a süket férj szereplése ez az ezerszer lejáratott éma, és ugyanígy a Cicuka oly sokszor lejáratott figurája is.

A szerzők igen helyesen választották meg a központi hős figuráját a darab középpontjában minden kötöttség, minden ingadozás nélkül, gazdagítva és továbbfejlesztve Kocsis alakját, ezt az öntudatos, harcos kommunista embertípust. A darab sikere tulajdonképpen azon múlik, hogy mennyire szeretjük meg Kocsis Ferencet, Kocsis mennyire tudja megszerettetni azt az ügyet, amelyért harcol. Nos, Kocsist megszerettük és lelkesen tapsolunk kinevezéséhez.

Ha valahol hibát találunk Kocsis Ferenc alakjában és általában a darabban, úgy ez a szerelmi vonal, amelynél - úgy érzem - az egész darabban baj van. Mintha a bátran és jól megírt közösségi problémák mellett a magánélet problémáit nem látnánk olyan fontosnak a szerzők. Ez teszi sematikusá Kocsis figuráját, és elsősorban ez teszi szükkévé Ilonka alakját, akit nem tudunk eléggé megismerni és megszeretni. A szerzők szándékait itt is világos és helyes, de nem eléggé mély és nem eléggé színes.

A humort elsősorban Dániel, Latabár képviseli
brilliánsan. Egy pillanatra sem érezzük, hogy Latabár
és Glauziusz csak azért vannak, hogy humorosak legyenek.
Mindkét figura jól és helyesen fejlődik.

Igen jól sikerült Dancs igazgató és Gizella
kettőse, sokszínű és sok fonák helyzetben mutatják, ho-
gyan akarnak mindenáron prolinak látszani. Ennek az alap
ja - mondom - megvan, de nincs eléggé kiaknázva, pedig
ha kimegyünk az életbe, tucattal találjuk ezt a típust,
sőt azt hiszem, nem is kell olyan nagyon kimenni a nagy
életbe, magunk között is látunk ilyeneket.

A mellékalakok közül kiemelkedik a már emli-
tett tüzoltópár igen erős, bátor színekkel jellemzett
alakja, vagy a kalauzpár, a vidéki lányok és Csorvási.

Nem sikerült azonban elővenni a szerzők-
nek Bezzegh bácsit, pedig ez is egy tipikus figura jó
adottságait rejti magában, és fejlődése ugyancsak érdekes
lett volna, mint Glauziuszé vagy Dánielé. Halvány, semmit
mondó figura Iványiné, Bányai, Józsi is. Ernyit a figurák-
ról.

Meg kell emlékezni a darab két kiemelkedő je-
lenetéről, amelyek úgy megírás, mint előadás szempontjából
példaadók. Kocsis és Dániel, valamint Kocsis és Glauziusz
jelenetére gondolok a II. felvonás első képében, amely meg-
írás szempontjából a legjobban sikerült és amely igazán
példaadó felépítés, drámai helyzetek, igazság, humor szem-
pontjából tehát minden szempontból. Kocsis emberségének,
ügyeszeretetének ezernyi tanujelét adja a jelenetekben.
Előttünk formálja át mindkét embert - emberré. És mégis
milyen humoros mindkét jelenet. Talán itt tudunk legfel-
szabadaltabban nevetni! A szerzők tanulhatnak önmaguktól
és legközelebbi darabjukban, amit igen várunk, már a szer-
elmi vonalat is ilyen drámailian, alaposan és mélyen írják
meg.

Még néhány apróbb szempontot, észrevételt sze-
retnék elmondani a drámai feldolgozáshoz. Nem tudom pél-
dával, hogy a portás hogyan kerül, nyitás előtt, reggel 8
órákor az áruházba / Barabás Tibor: Belép. - Derűltség/
Kicsit primitívnek tartom azután azt, hogy az I. felvonás
második képében Latabárt, Rajnait és Ráthonyit hazaviszik
csak azért, mert a finaléban nem tudnak velük mit kezdeni.
Pedig őket is érdekelné, hogy ki lesz az új vállalati
vezérigazgató. Érdekes volna meghallgatniok a kulturműsort
is, különösen Latabárnak funkciójánál és társadalmi munkája
nál fogva. Ugyancsak primitív Bilicsi elküldése a levelek-
kel a II. felvonás fináléjában. Ugy érzen, hogy a szerzők
itt sem tudtak mit kezdeni vele. Bizonyos időzavart érzek
a II. felvonás első és második képe között a tüzoltópárral
megjelenésével. A II. felvonás első képében bejön a tüzoltó
a feleségével, majd elmennek és a II. felvonás második ké-
pében, félórával később a visszajövetelt tekintve bizonyos
időzavar van. Nem tetszik a III. felvonás második képében

annak a jelenetnek a megírása, ahol Ráthonyinak /Klinkónak/ tudomására hozzák, hogy Dániel és Boriska egybekelnek. A nézők reagálása egy kicsit zavart. Nem mernek elég felszabadultan nevetni, pedig ez a rész tele van tüzzelve kitűnő ötletekkel, geggekkel. Nagyon kiméretlenek itt Klinkóval szemben, pedig borzasztó csapás érte, nem kapta meg azt, akit szeretett, sőt még ilyen kurtán-furcsán bánnak el vele. Azt hiszem, ezt nem érdemelte meg, annak ellenére, hogy kispolgár, szűk volt a keresztmetszete /Derűltség/

A vevőkkel való bánásmód is itt-ott zavaros. Nem valószínű, hogy egy vevőnek azt mondják: sicc, - amint ezt Latyi teszi, vagyis kidobja a vevőt, amikor neki éppen udvariasság az alaptermészete és érti a vevőkkel való jó bánásmódot, hiszen mindent el tud adni kezdve a kakadutól a kőszáli gólyáig. Soknak tartom a darabban a hülye és a navalya szavakat és egyéb ilyen kiszólásokat. Ezek rontják nyelvünket. Végül a dallamszövekről szeretnék pár szót szólni. A dalszövegek színvonalasak. Kiemelkedők ezek közül is Feleki Kamill dalai. Nagyon ritmusosak, jól énekelhetők. Csak egyetlen veszélyt látok: nehezen érthetők, mert tele vannak tüzzelve szójátékokkal, mint: "Hétfő-kedd, elve-tele. Még nagyon sokat tudnék ilyen felsorolni. Ez a szöveg rendkívül gyors ritmusu zéével teljesen érthetetlené válik. Vonatkozik ez a "Fura Péter, fura Pál" kezdetű dalra, vagy pedig a "Nincs egyebem kegyeden kívül" részre. Ez összeolvad, nem lehet jól artikulálni, nagyon bravuros, csak nem énekelhető jól.

Ami a rendezést illeti, etekintetben ugrásszerű fejlődést látok. Azt hiszem, hogy az Operettszínház egyike azoknak a színházaknak, amelyeknek ha az elmúlt három évben mutatkozó fejlődését nézzük, itt látjuk meg leginkább mit fejlődtek a színház művészei az elmúlt években. A realitáshoz, az élethez való viszonyuk, az elszakadás önraguktól, a régi bevált sablontól - ez olyan méretű fejlődés, amelyet azok, aki benne élnek, talán nem is látnak igazán. Mi, akik elmegyünk megnézni együegy előadást, mi tudjuk igazán lemérni ennek jelentőségét. Tehát ez az előadás fokozott ugrást jelent a rendezés és a színészi játék szempontjából egyaránt. Megnyilvánul ez a helyzetek tisztaságában, logikájában, a jellemek szinességében, és így tovább. Nem akarok olyan durva szélsőséget felhozni, hogy például megszünt a bejövetelkor a köszönés, ami számomra mindig elviselhetetlen volt az Operettszínházban. Persze valaki azt mondhatja, hogy Latabárral mi van. Ez más. Ő beleszövi a bejövételt a játékba, összeköti, továbbfejleszt, továbbjátsszik, egy felfokozott játékosság van benne. Ez másfajta megköszönése a tapsnak

Majdnem sikerült megszüntetni az ugynevezett táncjárásokat is.

A rendezés fő érdemét abban látom, hogy szeres életet visznek a színpadra. Az eredmény a színészi munkában a jellemek sokoldalúságának továbbfejlesztésében és a fizikai cselekvésekben nyilvánul meg. Hányszor láttunk operettszínpadon

a következő végszóra varó unatkozó színészeket. Itt ez nem is fordult elő. Ezenkívül kitűnő fizikai cselekvések voltak még olyanok részéről is, akiknek a színpadon momentán éppen nem volt beszélőnivalójuk. Gondolok itt pl. egy igen fontos fizikai cselekvésre Latabár Kálmánnak, az I. felvonás I. képében, amikor szöveget mért hátul, ahogyan érzékelteti, hogy folytatja munkáját. Amikor azután a súlypont ráterelődik, akkor igen humoros játékkal ezt a méricskélést még továbbfejleszti. Ilyenfajta cselekvéseknek a tömege van ebben az előadásban, ami az előadás életszerűségét életszagát gazdagítja.

Tiszta a helyszín. A díszletek alaprajzai elrendezése igen kitűnő és itt a rendezésen kívül Varga Mátyás díszlettervező érdemét kell látnunk. Csak egyetlen elhelyezéssel nem értek egyet. A pénztár ugyanis közepén van elhelyezve, ami főleg az I. felvonás I. képében igen zavaró. A három nő szinte munka, dolog nélkül ül a pénztárban. Megvan a realitása az áruház forgalmának, amikor bejön egy csoport, vásárolni és kimegy, vagy megint bejön egy csoport, vásárol és kimegy - mert így érzem, hogy állandó körforgás van, de amikor olyan alkalmazottat látok a színpadon, akiknek nincs dolguk, illetőleg alig van dolguk, ez kissé valószínűtlenné teszi az áruház munkáját. Vagyis éppen a körforgásnak egyébként kitűnő megoldását tempitjuk és vetjük ezzel vissza. Szintén a rendezés javára kell írni a jó együttműködést a koreográfussal.

A rendezés hiányosságainál elsősorban ritmus-hiányosságokat látok. Az első felvonásban nyitás előtti hangulat kellene, de ilyen hangulat nincs, holott éppen itt jönnek be és mutatkoznak be a szereplők, tehát itten többet kellene látnunk. Nem érezzük azt, hogy itt nyitás lesz 10 perc múlva, vagy félóra múlva. Nincs meg ennek az alaphangulata. Ugyancsak ritmusban nem érzem az I. felvonás 2. képében a tömeg bejövetelét, és itt egy kicsit leáll az előadás menete. Egészen a Két veréb szám kezdetéig a II. felvonás I. képében nem eléggé fokozódik az izgalom. A tempót és az igazságot persze nem lehet kettéválasztani. Itt az igazsággal nincs meg a kapcsolat, amikor az áruház alkalmazottai megtudják, hogy a reakció milyen hirtelen terjeszt. Hidegen hat az összeecsapás az alkalmazottak között és nem viszi át eléggé ez a kép a pánikba a hangulatot. Ugy érzem, hogy a közzene is hibás itt egy kicsit, ezen az egy helyen nem köti át az eseményeket, sőt bizonyos fokig leáll és elkezd valami lassú játszani.

Hiányosnak tartom a II. felvonás 2. képénél hogy az indulásnál nem a pánikba megy fel a függöny és így ezt a pánikot nem érzem eléggé jól megoldva. A premiernél ez sokkal jobban hatott, de az utána következő előadásoknál már kevésbé volt sikerült. Az első megnézésnél ezt nem vettem észre ennyire. Az első átfordulásig elég lapos a pánik. Azután fokozódik a hangulat, eléggé jól fejeződik ki a vevők és az eladók törekvése, de a végén ismét lecsúsz, amikor megjön az új áru.

Hiányosságok általában a kórusnál a szöveg-érthetőségénél voltak, a dalszövegek érthetőségénél. Különösen az első csasztuskanál nem volt érthető, hogy ki kit mutat be, bár tudjuk, hogy mit énekelnek, de hogy mire vonatkozólag, ezt csak akkor tudtam meg, amikor a darabot elolvastam. A mozgás nincs eléggé összhangban a csasztuskázással.

Nagyon zavar engem egy ilyen ősrégi kardalos szokás az ugynevezett némabeszéd. Némajáték ez, tulajdonképpen beszélnek, csak hogy én nem értem. Ez bizonyos operai, operetti dolog, de prózában is látni még itt-ott. Ez nagyon helytelen. Azt hiszem, hogy a leghelyesebb volna ilyenkor valami szöveget adni nekik, legalább tudnu lehessen, hogy miről beszélnek. Ilyenkor egy némabeszédnél az a vicces, hogy mindhárman beszélnek, vagy legalábbis ez a látszat. Az egyik esetleg komoly vagy szomorú dolgot mond, a másik pedig nevetgél. Ilyenkor tehát leghelyesebb volna szöveget adni, legalább az ilyen képek is életszaga lenne, de azért nem zavarná a főcselekményt.

Hibának tartom, hogy a vásároló közönség csak úgy jön-megy. Rendezőileg kitűnően mozzgatják a dolgot, ami Márkus Evának és Mikó Ándrásnak nagy érdeme. A mozgások azonban csak mozgások, nem látom az értelmet az arcok mögött. Az életszerűséget zavarják egyes apróságok, amelyek nem volnának meg például akkor, ha a mellékszereplők, a statiszták tudnák funkcióikat. A statisztárával különben is sok a baj. Felháborító a részvétlensége.

A kép végén a tömeg nem tudja érzékelni azt, hogy Kocsist kinevezik vezérigazgatónak. A közönség a nézőtéren dübörgő tapsban tör ki, amikor a színpadon teljes a vérszegénység.

A II. felvonás második képében, amikor Latyi leleplezi az ellenséget, nem tudom, miért áll bent a tömeg, amikor a színpadra betódnak a nagy képre. Helyesebb lenne, hogy ha a pánikra újra előzömlենék a nagy áruházat a különböző résztvevők. Ugy érzem, hogy várnak a fináléra. Én tudom, hogy ez nagyon kínos dolog; kicsi a kórus, jönnek vásárolni, a reakció nyugálmazott tábornokai, sőtisztek, jönnek a százasokkal, s a végén ők éltetik az árut, ami pedig egy rájuk mért csapás. Szóval az egész társaság élteti az új árut, a reakciósök és általában a vevők.

Egy kicsit foglalkozni kellene a próza és a dal viszonyával, ami szintén fontos kérdés. Kérdés az: mikor kell énekelni? Akkor kell-e énekelni, amikor az operában, a mikor a dráma eljut olyan fontos fordulóponthoz, amelyet már nem lehet elmondani, s ezt eléneklik? Amikor Shakespeare a prózáról hirtelen áttér a versre, ez akkor történik, amikor valami emelkedettebb, fontosabb, lényegesebb dolog következik be. Én ezt a szempontot nem érzem eléggé végigvittnek a rendezésben. Ezt főleg Homm és Petress negyedik duettjében vettem észre, vagyis a hangulat nem megy át eléggé a prózából a dalba.

Azt sem tartom helyesnek, hogy annyit mozog-
nak ezek alatt a duettek alatt. Bizonyára Petress és
Homn is színesíteni akarják ezt a duettet, amelynél egy-
más mellett zinte mozdulatlanul szentől-szembe nézve kel-
lett volna állniok, lelkük legbelsőbb rezdüléseit még
ilyen mozgásokkal is kifejezni kívánják

Éppen tegnap olvastam Hevesi Sandornak egy
operettről szóló tanulmányát, aki szintén erről szól és
érdemes, hogy felolvassam: "A franciák ugyanis világosan
tudják, hogy több színpadi mozgás nem fesztelenség, vagy
könnyedség, hanem éppen ellenkezőleg: idegesség és fel nem
szabadultság. A franciák, akik mesterei a párbeszédnek
és művészei a szónak, tisztában vannak azzal, hogy a moz-
gás a szónak nemcsak kísérője és emeltyűje lehet, hanem
halálos ellensége is. A helytelenül alkalmazott mozgás,
vagy az erőszakolt állás akárhányszor megöli a párbeszéd
legjobb fordulatait, amelynek hatását csakis a nyugodt
állás és a nyugodt hangsúly biztosíthatja. A legtöbb szí-
néz is retteg attól, hogy partnerével együtt meg kell
állnia egy helyen és nyugodtan kell beszélnie. Unalmas
leszek, mondja a rendezőnek és nem is sejti, hogy csak a
saját bizonytalansága beszél belőle"

Szólnom kell még a magyar beszédről, elsősor-
ban a prózában. Itt elsősorban Homn Pálnak és Ráthonyinak
szeretném a figyelmét felhívni és fel is irtan magának
egy pár helyen, ahol nagyon hibás hangsúlyt használtak:
Igy pl.: "Becsületes kereskedő" Mintha Dancsot hallanám.

Kocsis Ferenc, mint a darab főszereplője
és központi h se, akit Homn Pál játszik, egészében kitünő.
Homnánál igen nagy fejlődést látok, elsősorban a színese-
dés, a felszabadultság vonalán. Mindig megvolt az első
nagy szerepétől, első színpadra lévésétől kezdve az a hittele
tele, hogy el tudta hitetni az általa játszott figura
származását, éreztetni azt, hogy ő valóban abból az osz-
tályból jött, amelyről szól. De emellett mindig éreztem
Homn alakításában egy kis merevséget, bátortalanságból
eredő szürkéséget. És most itt látok elsősorban nagy fejl-
lődést nála. Valahogyan bájosabb lett. De nem arra a bájra
gondoljunk, amit általában édeskés bájnak nevezünk, hanem
az igazi férfiak bájára, arra a kedvességre, arra a fel-
szabadultságra az elnyomottsággal szemben, amely igenis
szükséges ahhoz, hogy valakit megszeressünk. Még mindig
nem oldódott fel teljesen, főleg a szerelni jelenetekben.
Sajnos a szerep nem volt segítségére ezen a vonalon. Ki-
tünő viszont a második felvonásban Felekivel és Latabárral
való jelenete, mert reá is vonatkozik, hogy emberi emberi
szerepettel tud szeretni, segíteni akar, szóval mindazt,
amit egy jó vállalatvezetőből el lehet mondani.

Ilonát Petress Zsuzsa játssza, amennyire tőle
telik: nagyon kedvesen és nagyon szeretetreméltóan. Hogy
mégsem tudjuk kellőképpen megszeretni, az elsősorban nem az
ő hibája. Az írók itt mostohán bánnak el ezzel az alakkal.

925

A darab során nem ismerjük meg aléggé az alapegyéniségét egy kicsit passzív.

Dancs igazgató alakításánál Keleti László nagyon nehéz figura, nagyon nehéz ilyen figurát operetben alakítani. En úgy érzem, hogy Keleti nagyon jól oldotta meg ezt a feladatát. Nem esik a sematikus ellenség-ábrázolás végleteibe, nem akar rossz embert játszani, szóval mindazt a veszélyeket elkerüli, amelyek ezzel járnak. Emellett az operetten belül is marad, ami különösen nehéz feladat. Ezt a figurát prózai darabban természetesen másként kellett volna megoldani.

Nagyon tetszett nekem Hódosi Judit alakítása. Nagy fejlődésről tett itt tanúságot. Nem tudom helyese az, hogy ilyen feltűnően kozmopolita öltözékekben jön be az áruház alkalmazottai közé. Azt hiszem, helyes lett volna, ha rögtön a cselekmény indulásával egyidőben - hiszen Dancs is próbál első szavaival kedveskedni - külsőjével és öltözködésével próbálja elhíttetni, hogy abba a körbe tartozik.

Bilicsi Tivadarról nem tudok sokat mondani, hiszen ez a szerep rendkívül hálátlan számára, nem elég méltó az ő képességeihez.

Az Iványinét alakító Kiss Ilonáról az az érzésem, hogy kicsit szögeletesen mozog, egy kicsit felülről beszél az áruház alkalmazottaival.

A Bányai szerepét alakító Antalffy József nagyon tehetségesen játszik. Különösen felfigyeltem arra, hogy a színpadon minden pillanatban koncentrált, összpontosítja figyelmét.

Nagyon tetszett Pálos György alakítása Csorvási szerepében. Nagyon sok fantáziával, nagyon sok szinnel oldja meg.

Latabár Kálmánról... hát azt hiszem, nagyon sokat lehetne beszélni, mert igen nagy öröm volt látni ebben a szerepben. Meg kell mondanom, hogy ez a Latabár egyik legjobb szerepe az utóbbi időben. Meg kell mondani, talán éppen azért, mert bátrabban karakterizál, mint eddig szerepeiben. Szóval itt nála az a fejlődés - úgy érzem - hogy egy nagyon egészséges törekvés látszik arra, hogy jobban egyénesítsen, jobban elszakadjon a latabári figurájától. Feleky Kamillnak a karakter ábrázolásához nagyobb érzéke van, ő jobban el tud bujni a figura mögött, ő egy egyenlő értékű, de egészen másfajta komikus.

Maradéktaánul tetszett Feleki Kamill, nagyon szép az alakítása. Énekszámában a dalt, úgy, ahogyan van, tanítani lehetne. Kitűnő példája annak, hogyan kell koncentrálni az énekszám előadásánál, példa arra, hogyan lehet egy színésznek egy kis kört vonni maga köré, egy darab előadásánál, olyan kört, amelyet Feleki meg tud teremteni maga körül ennek a darabnak az előadásában.

Nagyon tetszik Rathonyi alakítása is. Ebben a szerepében egészen más karakterrel próbálkozik és rendkívül bátrannul hozzá minden figurájához, hiszen kidolgozza magának a figuráját maszkban, belsőségekben és külsőségekben egyaránt. Ez nagyon jól sikerül is neki ebben a szerepében. Ervetlenül hozzáfűznivalóm lehetne: **ugy érzem, hogy egy kicsit "dolgozik"**

Rajnai Ellinek nem jutott osztályrészül jól megírt szerep, de meg kell mondani, hogy illuziót keltő a Magyar Nemzet igen fúrása kritikájával szemben. Megvan az a hitele, hogy egy dolgozónő és ez feltétlenül pozitívuma alakításának és ezek túl kihasználja a szerep adta lehetőségeket. De egy kicsit talán túl is mehetett volna a szerzők szövegén, akiket nem győzők eléggé elmarasztalni ezen a ponton, hogy talán kicsit jobban kellene érezni az elején, hogy mégis csak Dániel az igazi.

Itt meg kell emlékezni arról a kritikáról, amelyet a Magyar Nemzet írt és kérem a Szövetséget, hogy az ilyenfajta kritikákat utasítsa vissza. Ebben a kritikában Antal Gábor a következőket írta Rajnai Elliről, az az Antal Gábor, aki különben máskor is kitűnt. Egyed Zoltán-szerű és agresszív kapitalista hangjával a magyar újságírás területén. Ezt írja" Rajnai Ellinek nem nagy a szerepe - ő játssza Boriskát, Dániel és Klimkó vetélkedésének alanyát - de e kis szerepében is tud nagyot - hibázni... Alakítása - a maga stereotip kancsalitásaival, csetlés-botlásával ü megcsufolása a szocialista kereskedelem dolgozóinak. És - természetesen - felveti a rendezői felelősség kérdését is"

Azt hiszem, hogy ezek után az újságírói felelősség kérdését kellene felvetni.

Tekeres Sándor és Thuri Éva jók, illuziót keltők a kalauzspár szerepében. Kabinet alakítás Balázs István és Garamszegi Mária tűzoltópárja. Igazi példái, hogyan lehet operetten belül is teljesen reális, bátor színekkel emberi figurákat mutatni. Jó a vidéki lány szerepében: Saághy Erzszi. Nála szeretném megemlíteni, amit Garamszeginél is meg kell jegyezni, hogy egy kicsit énekelnek, a mondatok végét eléneklik.

A többieknél valahogy érzem az Operett Színház régi ízét" kis szerepben mindenáron sikert akarok elérni"

Jelmez: Márk Tivadar. Én nem láttam, hogy jelmezek vannak a színpadon és azt hiszem, hogy ez ebben az esetben jó.

Szoltam a Két veréb jelenetről, talán erről még szólnék és ezért sajnálom, hogy elment Rátonyi. Cirrusban játszanak így. Ha elment, kérem ezt tolmácsolják neki. Én a Két verébnél nem nevettem annyit, anennyit kellett volna. Nem akarja Rátonyi jól énekelni ezt a Két veréb számot, - és ezért nem elég humoros. Ha minden erejéig latbavetve, szépen akarná énekelni Klimko hangjával és

Klimkóérzéseivel, akkor ennek pokoli hatása lenne, mint ahogyan Kiss Manyiból hallottuk egyszer egy szerelmi dalt énekelni, aki szépen akart énekelni, úgy mint Gyurkovics Mária és rendkívül komikus volt. Klimkó nem mély hangon, hanem magas hangon énekelt és olcsó hatásokkal akart nevetetni.

Ami a világosítást illeti, csillagokról beszélnek a III felvonás végén. De csillag egy sincs az égen, a világítás pedig nagyon csunya, márpedig ezt gyönyörűen szépen kellene csinálni.

Mindent összefoglalva én nagyon melegen gratulálok az Operettszínház együttesének, az íróknak, az összes közreműködőknek, mert valóban megérdemelték ezt az iránytmutató sikert.

T a m á s s y Z d e n k ő Elvtársak! Ezt az alapos és kimerítő előadást röviden szeretném kiegészíteni azzal, hogy zenés vigjátékról lévén szó, a zenéről is beszélünk kell valamit, hiszen ez egy ilyen műfajnál elválaszthatatlan. De formailag mégis el kell választanunk.

Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy legjobb felkészültségű muzsikusaink egy részére hárul az a feladat, hogy az ugynevezett "könnyüzenét" kivessék a kozmopolita szalonzenélés ingoványából, kifejezési eszközeit, formáit kiragadjuk a megmerevedett sablonokból és így alkalmassá tegyék a műfajt arra, hogy tartalmában a valóságot tükrözze, magasabb művészi igényeket kielégítő színvonalon.

Kerekes János az a muzsikustípus, akit kitűnő szakmai felkészültsége és könnyed, világos dallamalkotó invenciója szinte köbelez arra, hogy ennek a feladatnak a megoldására harcra induljon, ennek a nevével ellentétben nem könnyű, de rendkívül fontos és megtisztelő feladatnak a megoldásáért élvonalban megkezdje a harcot.

Kereks az utóbbi időben több ízben is sikeresen nyult a könnyüzenéhez. Jónéhány népszerű dala, táncdala egy rendkívül nagyszerű rádió-operettje, a "Dalol az ifjúság" és a "Fővárosi Operett Színházban bemutatott" "Palotaszálló" - amelyet Bródy Tamással társulva komponált azt mutatja, hogy nemcsak a probléma jelentőségét ismerte fel, hanem mint zeneszerző tudatosan igyekezett a felmerülő kérdéseket megoldani. Így a most vitára kerülő Állami Aruház zenéjében már olyan zeneszerzővel állunk szemben, aki tanulmányozta a könnyűzene kérdéseit, aki ismeri a felmerülő problémákat és aki saját zeneszerző munkájában már tuljutott az első kísérletezések stádiumán.

Ha röviden jellemezni szeretném az Állami Aruház zenéjét - ami kiszakítva a szöveggel, a vers és zene egészéből, nem lehetetlen értékű - azt mondanám: könnyen megjegyezhető dallamok, egyszerű, de nem banális formák, tehát egyszerű, világosan áttekinthető formák, ami szintén a népszerűséget segíti elő, a kellemes

nála okosabb ember és jobb kereskedő. A groteszk szituációban a zene is groteszk elemekre épül. Ez megnyilvánul az igénytelen, de nem színvonalátalan dallamocskában és elsősorban a parodisztikus hangszerelésben. A groteszk elem egyébként sok számban játszik szerepet, ami abból adódik, hogy a darabban szereplő figurák jó része ezen a sikon mozog és a zene ezeket a szerepeket ennek megfelelően jellemzi. A "Nincs egyebem kegyeden kívül" kezdetű duett vímán hangja teljesen megfelel a színpadi helyzetnek és az utolsó előtti taktusban alkalmazott ritmikai botlással ötletesen jellemzi Boriska temperamentumát és Klimko furcsa esetlenségét.

Az első két fináléját igen jónak tartom. Intonációjában szerencsésen egyesíti a népdalt és a tömegdalt. A kabátot vásároló kalauzspár intonációja, - amennyire meg tudtam figyelni első hallásra - mint verze, az áruház dolgozóinak tömegdalszerű kara, mint refrén, nagyon jó ötlet. Mindamellest, hogy a két intonáció szerencsésen jön elő egy számban, még a régi nagyoperett legjobb hagyományain alapul. Kerekes is érezhette, hogy ebben a számban nagyon jól fogta meg, mert a továbbiakban, - elsősorban a fordulópontokon - igen sokszor reminiscenciák formájában, mintegy vezérmotívumként használja.

Kereks lírai készsége legjobban Ilonka figurájának zenei jellemzésében bontakozik ki. Meg kell mondanom, hogy Ilonka zenei jellemzése egészen kitűnő. Gonduljunk csak a nyitóképbe beágyazott dalra, vágy az I. felvonás 2. képe nek szerelmi kettősére, - "Nem szsvakat várok tőled" Ebben a számban vérbeli operettmázsikát hallunk, helyesen megfogott magyar intonációval. A szerelmespár második duettje, - "Egy kis szív kell" - széliesen ivelt dallamu keringő, amely amellett, hogy lehetőséget ad teljesértékű éneklésre, újabb lírai elemekkel bővíti Ilonka alakjának zenei jellemzését.

Erőteljesen jellemzi Kereks zénéje a darab negatív figuráit is. Elsősorban érzem ezt Dancs és a titkárnő duettjében. A verze háromnegyedes, ugynevezett mondain vált-cert persziflál, a refrén a groteszk fox. E kettő így együtt kozmopolita jelleget ad az egész számnak, ami ebben sz esetben karakterizáló erőt képvisel, a hangszerelés ellensúlyozza mégpedig úgy, hogy a szám intonációja és a hangszerelés ellentéte mintegy állásfoglalást jelent, azt mondhatnám, hogy a zeneszerző a zenekarban kommentálja a színpadon ágáló humoros figurát és vigyáz arra, hogy nevetségessé váljék és ne szimpatikussá. Ez rendkívül helyes, ha arra gondolunk, hogy néhány mondattal előbb Dancs arról beszél, hogy a harc még csak most kezdődik. A későbbiekben ennek a számnak a motívumát használja a szerző a ellenség jellemzésére. Ezzel a zenével fordul át a kép az irodából az áruházba, ahol a kozmopolita jampecek és jampecnők mintapéldányai tolongnak a pénztár előtt. Ugyanez a motívum itt már nem humoros, hanem leplezetlenül kimondja a megkezdődött a harc. Itt már harcról van szó a színpadon.

Különösen jól érezhető a humor és a sztaira különbözősége Kerekes zenéjében, ha összehasonlítjuk a

harmonizálás, általában táncos jellegű ritmusok és jólhangzó helyenként igen szellemes hangszerelés, - ezek a főbb jellemző dolgok. Az Operett Színház nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy Kerekes zenéje a lehető legjobb előadásban szóljon meg. Itt bizonyos fokig kapcsolódva Vámos elvtárs kritikájához meg kell mondanom, hogy a színházban rendkívül megnőtt a zenei igényesség, akár a zenekarra gondolunk, akár a kórusra. Mindezenfelül pedig lényeges minőségi különbség van operettszínészeink mai éneklése és a régi burzsoá zenés vigjátékokban hallott ugynevezett éneklés között. Elég, ha a nyitókép csasztuska jelenetének szólójára, vagy az I. felvonás fináléjára utalok. Feltétlenül zenei igényes égre vall, hogy olyan minőségű énekesekkel énekeltek az itt előforduló epizód szerepeket, mint Gyenes Magda, vagy Tekerés Sándor, amire a burzsoá színpadon játszott zenés vigjátékokban példa nem volt.

Rátérve a darab zenéjére, a régebbi zenés vigjátékok fokozatosan satnyulnak el, mert kétségtelen, hogy a régebbi zenés vigjátékok nagy szerepeinél ezzel a jelenséggel még nem igen találkoztunk. Ez az elsatnyulás arra vezethető vissza, hogy prózai színészeink általában nem tudnak énekelni és ezért "játszották" ezeket a darabokat. Ennek következtében kialakult ebben a műfajban egy speciális műfaj, a parlandó stílus, ami nem az a parlandó stílus ahogyan azt általában értjük, mert valahogyan az éneklés és a beszéd között van úgy, hogy a színész amikor éppen bírta, elkapott egy főszlányt a dallamból és azt énekelni kezdte és ahol nem bírta akár fent, akár lent, átcsapott prózába, egy bizonytalan fekvésű prózába. Így ingadozott az ének és a beszéd között darabokba törve és értelmetlenné téve a dallamot, amely ezért kénytelen a zenekarba visszavonulni a szöveg diszkrét kíséretként. Ha megnézzük a zenés vigjátékok színházi partitúráit az egyes számok lehetetlen fekvéseit, igazolják ezt a megállapítást, amit erre nézve tettem. Nyilvánvaló tehát, hogy a zenei nyelv megújítása tehát ebben a műfajban csak akkor lehetséges, ha a színpadi tolmácsolás igényessége egyidejűleg megnő. Magyarul: széles ívelésű nagy dallamokat csak igazi énekes képes elénekelni. Hogy ez mennyire így van, bizonyítja az Állami Áruház Ilonka szerepe. Kerekes János azért írhatott emberi érzelmeket tükröző, egészséges, széles dallamokat, mert Petress Zsuzsa hangja és énektudása ezt lehetővé tette, sőt egyenesen igényelte. És megfordítva: Petress Zsuzsa azért tudott maradéktalan élvezetet nyújtani, mert a szerző lehetőséget adott neki arra, hogy kibonthassa kitűnő énekesi kvalitásait.

Az Állami Áruház zenéje nem betétzene, ami ennek a műfajnak a multból maradt egyik jellegzetes hibája, hanem szervesen kapcsolódik a darabhoz, része annak, az egyes számok szorosan simulnak ahhoz a szituációhoz, amelyben megjelennek, kifejezik - és jól kifejezik - azt a hangulatot amely a megfelelő helyre jellemző.

Itt van például az első felvonás elején a tercett, amely Dániel kartárs dicséretét zengi, hogy van-e

fürdőszobát a III. felvonásbeli Ilonka-Dániel-Glauziusz teremtéjével. Míg az előbbieken a zene jellemző ereje ellen-szenvedésbe teszi a színpadon ágáló humoros figurákat, az utóbbi számban a vidám intonációju polkaszerű dal a szereplők pillanatnyi ellentétes hangulatából adódó szituációt jellem-zi egyszerű, szimpatikusan, humoros zenei eszközökkel, mert hiszen arról van szó, hogy Ilonka szomorú és fel akarják vidítani.

Igen szerencsésnek találok a naptár-quartett hang-ját. Ebben a számban a darab pozitív hőse kerül groteszk hely-zetbe és a szerző ezt zeneileg is groteszk eszközökkel feje-zi ki, mégis anélkül, hogy a hős kellemetlenül nevetségessé válnék. Hócsis figurája zeneileg is azért sikerült elsősor-ban, mert a szám tréfás népdal intonációjára épült. Szeretném-zarójelben megemlíteni, hogy a szerzők nagy érdeme többen-között az is, hogy eltörölték az operettfigurák merev jellem-határait. A műfaj sablonjához tartozott ugyanis, hogy a lírát és ahumort külön figurák képviselték.

Arra gondolok, hogy egy operettben vagy zenés vigjátékban a szerelmespáron soha nem lehetett nevetni, a ko-mikus pedig csak hüleységeket csinált. Ebben a darabban pedig Ilonkának és Kocsisnak együtt és külön-külön is több mulatsá-gos megnyilvánulása van, igen sokat lehet mosolyogni, derülni a szerelmespáron is. Ugyanakkor pedig a komikus, Dániel lelcp-lezi az ellenséget, tehát nemcsak hüleységeket csinál.

Azt hiszem, kicsit rendszertelenül, mégis bizo-nyos összekapcsolódással - a nagy kórusjeleneteket kivéve - minden számról beszéltem. Hátra van még Glauziusz bácsi sanz-onja. Darvas Szilárd remek szövegeit és Feleki Kamill kitünő alakítása, amely szintén elsősorban a szöveget hangsúlyozza, meglehetősen háttérbe szorítja a sanzón zenéjét, pedig ezt a sanzónzenét egészen kiválóan tartom. Gondoljunk itt arra, hogy a sanzónnak komoly forradalmi hagyományai vannak, és hogy a sanzont az idők folyamán a burzsoá színpad teljesen megfosztotta régi mivoltától, vagy a szentimentalizmus, vagy pedig a pornográfia szolgálatába állította. Ebben a számban a sanzón zeneileg is a legjobb hagyományokra támaszkodott, és én a sanzón zenéjében határozottan érzem a forradalmi dalok intonációját.

Most a nagy zenésjelenetekről szeretnék néhány szót szólni, a finálékról és a nagy kórusjelenetekről. Azt hiszem, hogy méreteiben a nyitányból kinövő első kép a legna-gyobb. Csasztuskák, zenekari közjátékok váltják egymást, és az Ilonkát alakító Petress Zsuzsa első dala is szervesen beleépül. Azt hiszem, méreteiben ez a legnagyobb zenei egység. Viszont a darab szerkezetei hibájának tartom - bár rendkívül nehéz probléma előtt állhatott Kerekes - hogy ezek után nemsokára újra hasonló jellegű zenei ké-et kellett felépietni az áruhá-z nyitására ábrázolására. A darab elején, amikor az áruház alkalmazottai bejönnek, a muzsikálás zeneileg sikeres és jól megoldott. Nyilvánvaló azonban, hogy nem lehet azonos helyze-tet rövid időn belül másodszor is ugyanolyan jellemző erővel

ábrázolni. Érzésem szerint a zene és a szinpad is ezt mutatja. A második mindenképpen ismétlésnek hat, mégha anyagában nem is azonos az elsővel. Így történt az érzésem szerint itt is, amikor a zene másodikban is az ébredő és benépesedő áruházat festi, holott ezt egyszer már megtette.

Az I. felvonás fináléját - amint azt már előbb mondtam - a darab legjobb pozitív zenei megnyilatkozásának tartom. A II. felvonás fináléját viszont, amelyben az áruház megérkezik az utánpótlás, nem tartom elég erőteljesnek, különösen ha az előbbivel összehasonlítom. Itt dől el a drámai konfliktus, a darab mondánivalója itt kulminál: népi demokráciánk ereje, gazdagsága visszaverte a reakció támadását. Érzésem szerint a II. felvonás fináléjának kellene zeneileg is a darab csúcspontját képeznie, amint hogy a III. felvonás zárójelenete - amely lényegében az I. felvonás fináléjának anyagára épült - méltó lírai befejezést ad a gazdag mondái valójú darabnak.

Összefoglalva tehát az mondottakat, megítélésem szerint Kerekes znéjének elsősorban a líra és a humor a fő erőssége. A szereplők jellemzése is erőteljes és kifejező, a hiányosságot a zene drámai funkciójában érzem. Azt hiszem, ez az oka annak, hogy az Állami Áruház zenés vigjáték és nem operett. Kétségtelen - és ezt már más összefüggésben emliten meg - hogy a zené mindenütt szerves egységet képez a darabban. Tehát sehol sem indokolatlan, megadja a helyzetek hangulati alátámasztását, jellemzi a szereplőket, nem állítja meg a cselekményt, sőt néha még tovább is viszi. Például Ilonka és Kocsis II. felvonásbeli kettosében, ahol a szerelmesek a szám során békülnek ki, vagy a III. felvonás tercettjében, amellyel a szonorkodó Ilonkát sikerül felvidítani. Azonban a darab igazi drámai forrponjtjainak - a felvonasvégeket kivéve - néma marad a zenekar, nem szólal meg, például a kabátvásárlásnál, ahol érzésem szerint a menyasszonynak már az ének erejével is kellene a kabátot magának követelni, vagy pedig Kocsis és Ilonka összevészésénél az áruházban, majd továbbá Ilonka kiutasításánál az áruházból drámai zenés jelenetben történhetnék. Ugyanigy komoly lehetőség nyílt volna a reakció áruházi támadásának, a szocialista kereskedelem helytállásának és az ellenség leleplezésének zenei ábrázolására a vásárolók és áruháziak kórusának zenei szembeállítására. A III. felvonásban a szerelmesek is két mondat prózával békülnek ki, utána pedig eléneklük az egyik duett rövid reniniszcenciáját.

Most a "Két veréb" paródiájól szeretnék beszélni. Előrebocsátom, hogy az ilyenfajta komédiázást nagyon szeretem és rendkívül jól szórakoztam rajta, de az az érzésem, hogy Kerekes Jánosnak, akinek ilyen jó zenei humorérzéke és jellemző készsége van, módja lett volna e helyett a szám helyett olyan zenei karikatúrát adni, amely rendkívül hasznos lett volna éppen a könnyűzene burzsoá maradványai ellenében harcban.

Bár a feladatom az, hogy a zenéről beszéljek, engedjék meg, hogy egyetlen, szörszálhasogatásnak tűnhető apróságot megemlítsek, ami a szövegben megütötte a fületemet.

Az I. felvonás második képében a csasztuska brigád vezetője megkérdezi Danielt, vajjon ki lesz az új vezérigazgató, mert a csasztuska már megvan, csak a nevét kell beleírni. Köztudomású, hogy a csasztuskában jellegzetes dolgokat énekelnek, az egyes emberekről, és a személyek ismerete nélkül nem is lehet csasztuskázni. Jobb lenne tehát, ha azt mondanák, hogy még nem tudják meg a vezérigazgató nevét, addig a csasztuskát sem tudják megírni.

Végül szeretném a zeneileg igényesen felépített és rendkívül frissen, üdén előadott beláttképet megdicsőíteni. Amelyet egészen kiválónak tartok, s amely nekem, mint hallgatóknak igen nagy örömet szerzett.

Összefoglalva: az Állami Aruház véleményem szerint egyik legjobban sikerült zenés vígjátékunk, amelynek politikai jelentőségét nemcsak abban látom, hogy gyorsan és sikeresen tükrözi a közelmúlt politikai eseményeit, forrásokba ünti a kiélezett problémákat, s ezzel lényegében az operett legértékesebb hagyományait eleveníti fel, hanem abban is, hogy Kerekes elvtárs résztvesz a könnyűzenei műfaj felújításáért folytatott harcban, és ezzel példát mutat több jólfelkészült muzsikuskáknak. Hiányossága a zenének az, hogy nem aknázza ki eléggé a darab drámai lehetőségeit s ezáltal - minden pozitívuma ellenére - bizonyos fokig háttérben marad a próza mögött.

Ahogy a Fővárosi Operettszínház legutóbb a Szelistyei asszonyoknál a daljáték, úgy most az Állami Aruház a magyar zenés vígjáték útján tett lépést előre.

Virányi László karigazgató, Bródy Tamás és Gyulai Gaál Ferenc karnagyok komoly részesei ennek az eredménynek, nem kevésbé részesei Márkus Éva és Mikó András, akik mint muzsikusrendezők igen sokat tettek a zene maradéktalan érvényesítéséért. Azt hiszem, a telt házak, az emberek jóízű, őszinte nevetései során, a nyílt színi taps, röviden: a siker amit a darab egyre igényesebbé váló közönségünk előtt estéről-estére arat - igazolja azokat, akiket most itt megpróbáltam elmondani.

T r a d o s B é k a elnök: Kíván valaki hozzá-
szólni?

R a r e b á s T i b o r: Nagyon sajnálom, hogy nekem kell az első felzólalónak lennem, mert azt reméltem hogy egy széleskörű vita alakul ki, amelyben határozott, kifejlesztett elvi kérdések ütköznek össze, aminek során azután válaszolni lehet.

A darabot Gábor Bélával együtt irtuk. Azt szeretném elmondani, hogy Vámos elvtárs előadása elején - úgy érzem - jól vetette fel a kérdéseket és lényegében kimerítette nagyon sok olyan problémát, amiket mi is érzünk a darabban kapcsolatban. Felemlítette a hibák lényeges sorát és érezzük azt, hogy ezeket a hibákat kötelességünk kijavítani. Eppen ezért a szerpetmberi újratevésnél darabunk már ezeknek a tanulságoknak levonásával, javított formájában kerül színre.

Csak egy megjegyzést szeretnék tenni Vámos előadására és pedig azt, hogy minél tovább hallgattam, úgy

éreztem, hogy egyre kevésbé tudom teljesen magamévá tenni nézetét és álláspontját, mert vakahogyan a kritika természetéből folyik, hogy darabunk elvi célkitűzései és elért, vagy töredékesen elért eredményei aránylag kevés helyet foglaltak el a hibák mellett és valami olyan arányeltolódás állott elő, hogy a végén nem tudtam, hogy jó-e a darab, hasznos-e a darab, mert bolyan arányban gyűltek össze a hibák és olyan mértékben hallottunk ezeket időről-időre Vámosi elvárstól, hogy a végén az a probléma vetődött fel bennem, hogy akkor igaz-e az, amit a felszólalása elején mondott?

V á m o s L á s z l ó: Igaz!

B a r a b á s T i b o r: A következőkkel egészíthetem ki, amit ő elmondott. Mindenekelőtt talán azt mondanám el, hogy mit akartunk mi és akkor az elvárások a vitában jobban hozzá tudnának szólni ahhoz, hogy mit értünk el.

Itt még el kell mondanom, hogy egész irodalmi életünket és a drámairodalom problémáit és rendkívüli mértékben befolyásolja a Pravda vezércikke, amely az erős konfliktusok kérdését, az igazi, az életből vett konfliktusok kérdését állítja a művészi alkotások előtérbe mind a drámában, mind minden más műfajban.

Mi ezt a darabot egy esztendővel ezelőtt kezdtük írni azzal a meggyőződéssel, hogy a Pártot és a demokráciát csak akkor tudjuk szolgálni, ha valóban az életnek egy olyan kiragadott konfliktusát visszük színpadra, amelyben mélyebb emberi érzések és összeütközések széles határokig tágnak, ahol az emberek jellembeli átalakulásának pozitív irányát ábrázolni tudjuk, másrészt az imperializmusnak azt a szándékát, hogy visszarántson bennünket a mélybe. Ez volt a tárgy megragadásának a problémája és úgy érzem, hogy az Áruház ostroma mint központi probléma: ez az a kérdés, amely próbatétje az új embernek és az emberek átalakulásának, amely mintegy kulminációja a jellemek fejlődésének és a cselekmény átforrosodásának és ez az, amit el akartunk érni. Azt hiszem ez egy olyan kérdés, amely hozzátartozik ahhoz a vitához, amely most az erős drámai konfliktus kérdése körül folyik. Hogy ezt a színpadon milyen mértékben értük el: ennek eldöntését a vitára és az elvtársakra bízom.

Hogy rendkívüli problémával kell megközdenie annak aki ma ilyen tárgyhoz nyul, nem kell indokolnom.

Ha Vámos elvtárs ellenvetéseit sorra akarnám venni az egyes jellemek kifejlődését illetőleg is, akkor ez lehetetlenné válnék azáltal, hogy egy két és fél órás színművet terjedelmében kellene először is szétbontanom, mert egy órát a zene vesz el és a különböző rendezési problémák miatt szükséges szünetek, a második órát. Ezt így kell felvetnem, mert a prózai rész tudja csak a jellemek fejlődését megoldani, Ez pedig reánk várt. Hogy minden szereplőnél olyan kifejlett jellembeli szituációt tudtunk volna adni, mint mondjuk Dánielnek, vagy Klimkonak: állítom, hogy ez nem lett volna lehetséges. Rendkívül nagy feladat, hogy egy nagy színpadon számos alakot úgy mozgassunk, hogy a cselekmény

mégis erős fonálként húzódjék végig a játékon és a cselekmény hordozói azért meghatározott számú emberek legyenek: ez egy bizonyos mértékben meghatározza a jellemek ökonomiáját, azt hogy kiket milyen mértékben tudunk mozgatni és kinek milyen mértékben tudunk csülekményt juttatni a darab során.

A legfontosabb kérdés, amiről Vámos elvtárs nem beszélt a amit ha nem éreznek az elvtársak a darabból, akkor azt hiszem, hogy talán a darabban volna a hiba, hogy ennek a darabnak az eszmai mondanivalója és érzelmi tartalma az a szocialista humanizmus, amely a Pártot mint embernevelő és az emberek átalakítást szeretettel irányító erőttá karta és akarja bemutatni.

A pozitív hős kérdése igen nagy feladat és azt hiszem, egyegész nemzedék feladata ennek megalkotása, nemcsak egy-egy íróé és ez a probléma igen-igen nagymértékben foglalkoztatott bennünket. Ennek a pozitív hősnek humanisztikus emberi tartalma jelleme, modora, magatartása, életszerűsége: ez nagy feladat volt és önökre bizzuk, hogy ezt milyen mértékben sikerült megoldani.

A darab harmadik felvonásában Vámos elvtárs szerint a második képben csülekményét veszti.

En rá akarok mutatni olyan hibákra, amelyeknek kijavítására az írók feladata és ami előttünk áll. Nem szükséges a III. felvonásnak ez a cselekményméltóság, vagy nem feltétlenül szükséges néhány olyan hiba, amelyet Vámos elvtárs itt felsorolt. A Cyrano-delenet expozíciója megtörténhetik a II. felvonás első képben. Szándékunk ezt úgy exponálni, hogy Latabárnak, illetőleg Dánielnek régi vágya, hogy csasztuskát eljátszhassa.

Mit akartunk mi a III. felvonásban? Ennek az lehetne a címe: Boldogság műsoron kívül. Ebben egy kis Szentivánéji játékot akartunk csinálni, hogy a demokráciában minden vágy teljesül, a fiatalok táncolnak, énekelnek, csókolóznak, ha kell, a szerelmesek egymáséi lesznek, Dániel is megtalálja, amit keres. Felekit pedig beveszik a röplabda-csapatba, Latabár eljátszhatja Cyrano, mint régi vágyát.

Mi ezt a darabot annak is akartuk szálni, hogy a pártonkívüli tömegekben felkeltsük a párt iránti szeretet meleg érzéseit. Glauziusz alakjában, Dániel alakjában, mindegyikben egy-egy üzenet van a pártonkívüli tömegek felé, hogy ebben az országban mindenki megtalálja a helyét, aki élni és boldogulni akar, csak az ellenséget semmisítsük meg, de azt kérlelkhetetlenül. Azt hiszem, hogy ha a közönség estéről-estére mégis csak befelé fordítással és szeretettel fogadja ezt a darabot, ezt annak a szocialista-realizmusnak köszönhetjük, amelyből mi tanulunk, és annak a szocialista humanizmusnak, amelynek szolgálatában írtuk ezt a darabot.

K a l m á r L á s z l ó: Ez a "vita" elrettentő példaként szolgáljon a jövőre nézve. Nem akarom vádolni Vámos elvtársat, de mégsem fordulhat elő, hogy a bevezető előadás

közel másfél órán át tartson, akkor, amikor bejelentette, hogy nem előadó akar lenni, hanem csak hozzászóló. A zenei előadó nagyon helyesen sokkal rövidebben, cca. 20 percen át beszélt, míg az egész bevezető előadás egy és háromnegyed óra hosszát tartott. Hogy azután mégsem akad hozzászóló, az más kérdés, Szeretném a figyelmet felhívni arra, hogy a jövőben a vitát valahogyan másképp kellene megszervezni, vagy nem megszervezni - mert az is rossz.

Csatlakozni szeretnék ahhoz, amit az egyik író mondott, hogy az áruházi pstrom központi problémé kulminációja a darab fejlődésének. Én kerestem a darabban a mondanivalót, azonban nem tudom mi volt az oka ... semmi esetre sem a darab, mert azt helyesen gondolta el, és jól írta meg az író, vagy talán a rendezésben, vagy egyébként történtek hibák. De én nem látok semmiféle kulminációt, semmi féle áruházi ostromot, csak beszélnek róla az irodában, Dancs irodájában. Pedig élénk kellene vetíteni ezt az ostromot. Nem tudom, voltak-e ott huszan, vagy hányan, hiszen olyan tátongás és üresség volt a színpadon, hogy az az előre bedobott árnyék nulla volt számomra. Lehet, hogy elképzelésben más volt, a filmszerűség lehetett előttem, miután arról volt szó, hogy nekem kellene rendezni, ha filmreveszik

A statisztéria, amely ott szerepel, igen kevés. Értesülésem szerint csökkentették is az első pár előadás után, nehogy az a gyanu merüljön fel, hogy olyan nagy itt a reakció Amerika hangjára, hogy felvonul az egész város. Egy ilyen szempont merülhetett fel, de nem tudom, helyes-e ez mert így óriási sebet kap a darab, ha nem látjuk nagymértékben ezt a tolongást, amelyről bent beszélnek, és egyremásra szaladgálnak be Dancs irodájába.

Miért vetem fel ezt a kérdést? Részben na-gannak, hiszen esetleg sor kerül a film felvételre, hogy tudjam, mit csináljak, hogy van-e tumultus, vagy nincs tumultus /Derűtség/ hogy ki vitte el az árut, hiszen később olyan ür tátongott a pultokon. Hiszen ha husz ember el tudta vinni az árut, akkor igaza volt a reakciónak, mert nem volt elég áru. Itt tehát egymásnak ellentmondó dolgok vannak. Én nagyon szeretném, ha az elvtársak hozzászólnának ezekhez a dolgokhoz, hogy mi a helyes. Tudom, hogy a minisztériumnak az az álláspontja, hogy ne legyen sok ember a színpadon. Most mit lehet csinálni, ha filmre vesszük? Eltekintve attól, hogy egy normális áruházi forgalom tizszerese vagy többszöröse annak, ami itt a tumultusban megnyilvánul, ez részben gazdasági kérdés is, hiszen nagyobb statisztériát szerepeltetni több pénzbe kerül, de kérdezem, szabad-e ebből ilyen gazdasági kérdést csinálni, amikor ez erősen lerontja a darabot. Ehhez kérnék én hozzászólást, jobbanmondva segítséget az én számomra is, ha film lenne a darabból.

G e r g e l y S á n d o r: Kissé előrehaladt az idő. Igaza van Kalmár elvtársnak, hogy az előadó elvtárs kissé megobstruálta a vitát. Én nem akarok szakmai kérdésekről beszélni, csupán egy momentumra hívom fel az elvtársak figyelmét, amely nem eléggé érvényesült az eddigi felszólalásokban. Tudniillik, arról van szó, hogy a

Szovjetunióban annak léte óta, tehát több mint 30 esztendeje hatalmas erőfeszítések történtek és történnek ma is az ugynevezett könnyűműfajok, tehát a zenés vígjáték és hasonló darabok megteremtése és fejlesztése érdekében. Ugyan ilyen erőfeszítések tapasztalhatók a népi demokráciákban. Ennek az Állami Áruháznak az értelmét és nagy értékét aboan látom, hogy ezt a törekvést óriási mértékben előrevitte.

A mi népünk gazdasági és politikai vonalon óriási eredményeket ért el, és a mi kultúrforradalmunk most dolgozik óriási erőfeszítésekkel azon, hogy ezeket a gazdasági és politikai eredményeket ideológiai téren is emélyítse, megszilárdítsa. Tehát amikor mi harcolunk a tudatalnság, a butaság, a korlátoltság, az előítéletek ellen, az emberi rossz ellen, az ember rossz csökevényei ellen akár regényben, akár drámában, akár zenés vígjátékkal, vagy operettel, nagyon nehéz az elsőbbséget odaitélni más szempontok alapján mint az eredményesség alapján. És ha az eredményességet nézzük, a könnyű műfaj - tudniillik én a régi terminus technikust használom - tehát a zenés vígjáték és operett, az Állami Áruház óriási mértékben veszi ki részét ebből a mi harcoss, szocialista munkánkból. Az eszközök, amelyekkelnezt az eredményt eléri, magasan irodalmiak.

Bevallom őszintén - ez az én hiányosságom - én keveset jártam operetthez, részint időm sem volt, részint elfoglaltságomból, nem nagyon érdekelt ez a műfaj ami emlékem volt a kapitalista országokból, nem volt valami jó emlék. Ebben a darabban egészen szokatlanul emberi jellemek alakulását, fejlődését - persze, a műfaj-szabta kereteken belül - meglátni és velük együtt lehet érezni. Épkézláb csálekmeny egy nagyon jól kiépített konfliktus és valami különös öröm és elégtétel az, hogy végre-valahára a néző véges végig az ellenségen nevethet, na azért mert az ellenség korlátolt és ostoba, hanem mert azt mondják, hogy a legegészségesebb öröm a káröröm és ez tör ki a nézőkön ellenálthatatlan erővel, tehát a győzelem tudata. Az agyőzelem nevelteti meg az embereket, amely győzelem gazdasági és politikai fronton állandóan napról-napra óráról-órára országunkban és a világ egy jelentős részén észlelhető és látható.

Én ilyen szempontból üdvözlöm ezt a darabot és értékelem. Nem is tudom még pontosan kifejezni, hogy mennyire magas értékű és kvalitású és uttörő hatású ez a darab.

Két momentumhoz akarok hozzászólni a Vámos elvtárs előadásában foglaltakhoz.

Az egyik arról beszélt hogy Hevesi Sándor milyen rendkívüli fontosságot tulajdonított a francia színjátszásra hivatkozva annak hogy a színész játék közben lehetőleg ne sokat mozogjon, illetőleg attól tart a francia színjátszás és Hevesi maga is, hogy a mozgás eltéríti a színészt a darab lényegétől és mondanivalójától. Én azt hiszem, Hevesi Sándor annak ellenére, hogy korának egyik kiváló rendezője volt és a francia színészi gyakorlat is hosszú esztendőkn, évtizedeken,

sőt évszázadokon keresztül és példaadó volt és bizonyos mértékig ma is az, talán hiba volna ezt a tételt feliszíolni, mert a színésznek nagyon gyakran a mondanivalójához a mozgás, vagy a testtartás, a gesztus vagy a megállás, tehát egy bizonyos fajta játék lehetősége szükséges, amit testtel, a gesztussal tud csak alátámasztani. Persze, a gesztikulálás súlyos hiba volt.

En ezt csak azért emlitem meg, nehogy Vámos elvtársnak jó célzatu megj. gyzése félreértésre adjon okot.

A másik megjegyzése, amit szóvá akarok tenni, az, hogy arról beszélt, hogy ha egyszer valaki Latabárnak vagy más kiváló komikus színészünknek mély szerelmi jeleneteket írna, mélységes emberi érzésekkel teli szerelmi jeleneteket, akkor ennek az el. átszása hatásos, frenetikus komikumba menne át, vagy fulladna.

Lehet, hogy rosszul értettem, amit Vámos elvtárs mondott, de azt hiszem, nem lehet mindig cél a komikus színésznek mély emberi indulatokat eljátszva nevetést támasztani. El tudok képzelni nagy komikus színészek játékában mélységes emberi indulatokat. Például az Allami Áruház könyvelőjének szerepét, mélységes meghatottsággal figyelte mindenki. Az igaz, hogy ez nem szerelmi jelenet volt, de a szeretetnek a mély emberi szeretetnek nagyon szép emberi motívuma. És ugyanez történhetik meg a mélységes szerelmi motívumokkal is. Azt hiszem talán nem az volna jó, ha olyan jól megírt jelenetekhez nyulnánk komikus színészeink, igaz művészettel és irodalmilag megkonstruált figurák játékában, ha ez komikumba fulladna. Azt hiszem, ez a színészeknek sem lehet érdeke és az íróknak sem.

Ez a két megjegyzésem nem okvetetlenkedés akart lenni, hiszen Vámos elvtárs intenciói helyesek voltak csak úgy gondolom, ne essünk át a probléma tulsó oldalára, hogy esetleg jól elgondolt figyelmeztetések rossz értelmezést kapjanak

K a r d o s I s t v á n: A zenéhez szeretnék néhány szót fűzni amennyiben mindenben osztom Tamási vélekedését. Valóban igen jelentős haladást jelent ez az operett a magyar operett fejlődésében, a felszabadulás óta megindult fejlődésben, vagy a jóval később: a mai korunkban megért fejlődésben.

En ott látom a zene egyik fő érdemét, hogy a stílus tisztázódását meglehetősen nagy mértékben előmozdította. Mi zenészek és valószínűleg nemcsak zenészek, hanem mindenki, aki itt van, tudjuk, hogy új korokban élünk és fejlődésünk a legnehezebben mozgott éppen a zene területén ahol annyira ösök nélkül, annyira minták nélkül, példák nélkül állunk, hiszen minden más kár, mint ami eddig volt. Ha nem is volt természetesen minden rossz a régiben, hiszen sok jó is volt a régi zenében, de ez nem olyan, ami ma használható lenne, különösen ha azt a követelményt is meggondoljuk,

hogy nemzeti legyen formájában, tartalmában pedig, szocialista, mint amilyen-tudjuk- a mai művészet. Az a nehéz az operett területén, hogy hagyományos műfajok vannak és párosítések, keringők vannak, tangószerű megoldások, foxtrottszerű, polkaszerű ritmikák. Ezeknek hagyományos eredetük van és most az a probléma, hogy ezt hogyan lehet összeegyeztetni a mai intencióval?

Ez az a területe, amelyen Kerekes János nagyon széles utat mutatott. Utalok például arra a keringőre /néhány taktus ténkel/, amelyben az ember izzig-vérig kering t hall, de amelyben magyar ritmika csendül fel és amelyben magyar dallamfordulat van.

Másik érdeme az, hogy nagyon sok magyaros, friss száma van. Ezek melódiaja színvonalban fölébe kerültek az elmúlt korszak alkotásainak.

Hallottunk sok kifogást a nézőtérén és hallottunk kifogást a könnyűzenei szerzők részéről is, hogy a zenében nincsenek fülbemászó dallamok, amelyek pillanatok alatt megfogják az embereket. En ezt csak részben utasítom el. Helyes, hogy nincsenek meg azok az ugynevezett erotizált dallamok, viszont magam is mondom, hogy nem ártott volna, ha a zenében több olyan fülbemászó zenei melódia lenne.

A hangszerelés is friss és színes. Találkozunk olyan gyakorlattal, amely a régi operettekben alakult ki, amit esetleg hibáztathatnak. En azonban nem tartom hibának azt, hogy az énekszám után kapcsolódik a táncszám más hangnemben, gyorsabban, bizonyos ritmusejteléssel, kissé szinkoposan ismétlődik meg a táncszám. En ezt nem tartom helytelennek. dacára annak, hogy ez az elmúlt korszakban fejlődött ki semmiesetre sem dekadens, hanem éppen üdítően, frissen hat. Viszont az az átvezető muzsika, amely a pánikhoz vezet helyénvaló volt. Rendkívül viám, olyan, mintha nem történt volna semmi. Szóval ha ebből a zenéből - bizonyos feszültséget bele-vive, akár harmoniával, akár ritmikával - alakult volna a könnyűzene, azt a feszültséget, amelyet érzünk a nézőtérén kifejezte volna, szerintem ez jó lett volna.

A harmonika kérdésében bizonyos tekintetben nem értek egyet. Egyetérték a zsal, hogy itt sem tartottak meg az elmúlt korszak túlerotizált hangzatait, minahangzatait. De nagyon helyes lett volna ha egy kicsit újított volna a zsal vezett volna a XIX. század itmizáló harmóniaj tól. Valóan ez az első operett az utóbbi években, amelyben csakugyan benne élünk és csak ugyan érezzük, hogy a mindennapi élet, ami küzdelmünk világa van a darab mögött.

A gyrano jelenetet bennem érzem. Nem érzem semmiféle indokoltságot sem a jellemről, sem a cselekményből. Ha úgy lett volna, hogy a tatakár régi vágya, akkor inkább indokolt lett volna, de így nem a jellemről, vagy a cselekményből folyik, ez csak öncélú burleszk. Elképzelhető ugyan

hogy ilyen dolgokat színészek, munkás színjátszók előadnak, de ez az annyira képtelen paródia engem inkább bosszantott.

A darabot gyönyörködtetőnek, népnevelőnek tartom, majdnem tulzott kifejezésre ragadtatom magamat, amikor összehasonlítom a szemináriummal mondván, hogy kiegészíti a szemináriumot, és sok elvtárs vagy pártönkivüli, aki ezt a darabot megnézi, ezt a darabot a szeminárium szempontjából is felfogja használni.

G á d o r B é l a: Néhány rövid szót szeretnék szólni és a színház összes dolgozói, szerzői nevében, köszönetet mondani. Rengetegét vitatkoztunk, szerzők és színházi emberek. Gáspár Margit elvtárs azzal bizatott bennünket, hogy majd sikerülni fog elsimitani a köztünk lévő ellentéteket. Hogy pedig a darabnak tényleg sikere van, azt csak ma este hittem el igazán. A siker valóban elmosta most már a köztünk lévő ellentéteket. Igaz hálával kell köszönetet mondanunk a színház összes dolgozóinak, beleértve a színészeket, a rendezőt, a vezetőséget és Gáspár Margit igazgatót is, azért a lelkes, önfeláldozó munkáért, amellyel ezt a mégis csak szokatlan darabot kitűnően a színpadra tették.

G á s p á r M a r g i t: Egy felszólalásra szeretnék válaszolni, ahogyan az illető varta is a választ a felszólalásra és nem kapta meg. De a kérdést nem értem egészen.

Azt mondta ugyanis Kalmár elvtárs: nagyon sajnálja, hogy ilyen kevés ember van a színpadon, mert éppen a pánik jelenetek meghamisítását érezte, ez nem az volt, ami itt a valóságban történt, hogy ez nem így történt.

Mi nagyon sokat foglalkoztunk ennek a jelenetnek a rendezésével, az írókkal is sokat vitatkoztunk és megbeszéltük, hogy éppen az lett volna hamis, ha úgy állítottuk volna be, hogy az a bizonyos reakciós pletyka az egész várost megbolondította volna. Ezt mindnyájan átéltük és tudjuk, hogy nem így volt. Tudjuk, hogy az lett volna hamis, ha a színpad kis térségében összeszorítunk rengeteg embert, mert ha mi itt így a színpadot felnagyítottuk volna, ez egészen mást jelentett volna a színpadon, hiszen ha 40-60 embert oda zsúfolunk, ennek már más lett volna a jelentősége, vagyis pontosan tudtuk, hogy milyen arányokat kell itt megtartani, hogy jellemző legyen arra, ami a valóságban volt. Mi nem akarunk tehát pánikot a szó igazi értelmében, mert itt nem pánikról volt szó, hanem arról, hogy a reakciós pletykák aknamunkájának tanulságaira egy kissé rámutassunk, hogy a közönség egy kis rétegének a magatartása és az abból támadt kavarodás érezhető legyen. Ezt mutattuk meg a színpadon. Minden, ami ezen tulment volna, feltétlenül éppen ellenkezőleg: a valóságnak a meghamisítása lett volna. Itt nagyon pontosan, nagyon alapos munkával kellett a valóságnak megfelelő helyes arányokat kitalálni. Lehet, hogy a művészi megvalósításba valahol hibák csusztek bele, de azt hiszem, hogy a helyes arányt eltaláltuk.

Ezt szeretném hangsúlyozni arra vonatkozólag, amit Kalmár elvtárs mondott, aki valami olyasmiről beszélt, mintha a minisztériumnak lett volna ez az álláspontja. Nyilván mindenkivel megbeszéltük, akitől tanácsokat kérhetünk, tehát szakemberekkel és nyilván megbeszéltük a minisztériummal is ebben a kérdésben, de az ami a színpadon történik, mindekor a színház vezetőségének, rendezőségének, az íróknak az álláspontja. De lehet, hogy valami tévedés is van ebben a felszólalásban. Nem hiszem, hogy a filmnél másképp volna, de nálunk mindenesetre a darabokat nem a népművelési minisztérium rendezi, hanem a színház rendezői, és azt hiszem ez így van rendjén hiszen nem is érhet rá a népművelési minisztérium rengeteg egyéb dolog mellett egy darab rendezésével is foglalkozni. Nagy érdeklődéssel várjuk egyébként a filmet és azt gondolom, hogy Kalmár elvtárs egy kicsit ezért is hozta fel ezeket a szempontokat így, mert - ahogyan mondotta is - a filmmel kapcsolatban már egészen más lehet ségek lesznek. A film már nem egy kis térségre, vagy a forgószínpad forgására van korlátozva és így ennek megfelelően lehet a valóságnak megfelelő helyes képet, a valóság helyes arányait megmutatni, hanem a filmnek módja van megmutatni ezen esemény mellett a szépen nyugodtan dolgozó országot is. A filmnek tehát egészen más lehet ségei vannak, mint amin belül egy áruházban ez a "vihár egy pohár vízben" lejátszódott, mert nem volt több ennél. Ugy gondolom tehát, hogy a filmen könnyebb lesz a helyes arányokat megmutatni, mint nekünk, akiknek ez nehezebb volt. Ha a művészi megoldásnál pedig hibák voltak, azért vállaljuk a felelősséget, de politikailag és a helyes arányok tekintetében azt hiszem, hogy helyes volt, amit adtunk.

K e r e k e s J á n o s Pár szót szeretnék zenei vonatkozásban szólni az elhangzottakhoz.

Két dologra hívta fel mindkét bíráló elvtárs a figyelmet a zenével kapcsolatban és a lényeg itt a dramai akcentusok hiánya politikailag a zene miatt. Gáspár elvtársnő felszólalásához tudnám kapcsolni erre vonatkozólag válaszomat. A darabban ugyanis zeneileg rossz, - ahogyan Kardos elvtárs mondotta - a pánik jelenet zenei aláfestése. Azt mondotta Kardos elvtárs, hogy másajta zenével jobban jellemző képet adott volna a zene is az eseménnyel kapcsolatban. Meg kell mondanom, hogy pánikjelenetnek az eredeti zenei verzeje egészen más jellegű volt. Megírtam egy kórust, meg is tanulták, el is énekelték másnap és ez olyan igazi pánik angulatot terjesztett a nézőtérre, hogy döbbenetes hatása volt és ezért elhelyezett egészen mást kellett csinálnom. Akkor tettem vissza kínálati megoldáshoz, hogy a "Fura Péter" motivumot karikírozzuk ki és ezzel csináltunk a pánikjelenetnél valami groteszk hangulatot.

Azt hiszem, Tamási elmondotta a dramai akcentusokkal kapcsolatban, hogy ő már ott érezte volna a zene dramai lehetőségeit, amikor Ilona és Kocsis között a konfliktus kitört. Ez elég nehéz kérdés lett volna, mert Kocsis a színpadon éppen akkor fokozza itt a hangulatot, akkor van ez a jelenete Ilonkával, hogy menjen haza, amikor az áruházban nyüzsgenek, tolonganak az emberek és azon vitatkoznak, hogy hozzanak-e további árukat, vagy nem. El lehetett volna képzelni idevonatkozólag egészen más szituációt is a zene kedvéért, de

ez nem történt meg. A jövőre vonatkozólag itt a zenének valóban egy kicsit a háttérből kellene majd illusztrálnia az eseményeket.

A mostani helyzetet pedig csak úgy lehet elkerülni, ha az eddigi gyakorlattól eltérőleg nem úgy lesz, hogy a szövegírók megírják egy komplett darabot és ezután azt mondják, hogy ide- és ide kell egy kis közjáték, ide és ide kellene egy kis zene, hanem szervesen együttműködnek a zene szerzőjével, előre zenében is gondolkodva megjelölik a darabnak azokat a drámai lehetőségeit, amiket a zenész is kifejthet mert úgy dolgozik, ahogyan most a darab zeneileg megoldásra került: ez nem nagyon nyújt módot több drámai megoldásra, amit így sikerült a darabban véghez vinni.

Mindenesetre annyit meg kell mondanom, hogy az el készítésben kell gondosan eljárni, ugyanúgy ahogy Kalmartette a Dérynével kapcsolatban, amely fiúm azért sikerült zeneileg olyan jól, mert az első pillanattól fogva, a forgókönyv legelső momentumától kezdve állandóan már zenében is gondolkodtunk és előre megbeszéltük az összes lehetőségeket, gondosan mérlegelve mi történjék zenei vonatkozásban. Azt hiszem, hogy ha az elkövetkezendő darabknál ezt a munkamódszert fogjuk követni, akkor ilyen hasonló jogos kifogás nem fog tudni elhangzani.

Tardos Béla elnök: A magam részéről szeretnék néhány megjegyzést tenni. Szó volt itt arról, hogy a zenei aláfestése bizonyos lelkiállapotoknak nem volt megfelelő. Az egyik ilyen szituáció volt az, amikor a szerelmes pár egyik tagja a másikat kiutasítja. Ha jól emlékszem vissza - sajnos, ez már régen volt - hasonló esetekben az ember számára a környező világ megszűnik és úgy érzi, hogy most nincs tovább, mert itt valami nagy méltánytalanság történt. A zene feladata pontosan ez, hogy ezekben a pillanatokban ezt a lelkiállapotot illusztrálja. Itt van az igazi tamaskodás, amikor te nem fogtad meg ezeket a lelki konfliktusokat, hanem megelégedted, hogy Gádor beleírja: egy kicsi zene. Ez az egyik. A másik a következő. Én egyetértek veled abban, hogy gondosan kell előkészíteni az ilyen darabokat és már a megírástól kezdve bele kell vonni a zeneszerzőt. Ez nagyon helyes dolog. A zeneszerzők nem mind tökkelütött emberek, és néha ki tudnak valami jót agyalni. A lényeg az, hogy az Operettszínház jusson el most már az operetthez - olyan hosszú idő után - nem a zenés vigjátékhoz. Ezért kell a zenének mindenütt háttérbeszorulnia, ezért szorulunk mi, zeneszerzők, amikor a viták vannak, ezért másodrendűek a zene kérdései, S amiben nem tudunk igazat ez a melodráma kérdése, ami szorosan összefügg az előbbi problémával. Ez teljesen hiányzik a darabból, és ez a körülmény, a zenét teljesen háttérbe szorítja. A lelkiállapotot kellene megfelelően festeni. Itt volt a vita közöttünk.

Darvas Szilárd Itt elhangzott néhány megjegyzés a szöveggel kapcsolatban. Ez, azt hiszem, nemcsak az én problémám, hanem általában az operetté. Nekem az előadás után sokan gratuláltak a szöveghez, csupán azt mondták: csak kár, hogy egy szót nem lehetett érteni.

Most egy kérdést szeretnék feltenni és remélem sajnálok, hogy ehhez a jelenlévő zenei korifeusok közül senki sem szólt hozzá. Ez az, hogy mi az oka annak, miért nem lehet

a szöveget bizonyos szójátékokkal tarkítani. Bizonyos szó-
zsonglörködés van itt - mondhatják, én azonban a szóviccet,
vagy szójátékot, amely a magyar humoros versnek mindig sa-
já ossága volt, ezért nem tartom kiirtandónak. Valóban egy
ilyen szám az operettben, mint az "Egyedem-begyedem" nem
tartozik éppen a legérthetetlenebbek közé. Szeretném, ha a
zenészek elmondanák, hogy a zenekar nem tud-e alkalmazkodni
az énekesek énekképességéhez vagy pedig, hogy az énekesek
szöveggépessége olyan, hogy bizonyos kívánnivalót hagy hátra.
Vagy pedig, hogy a szövegeket sokkal fokozottabban a zenei
énekelhetőséghez kell formálni. Ez azonban rendkívül megnehez-
íti a szövegírást. Hiszen így is előfordul, hogy egyes szava-
kat rosszul lehet érteni. Még egyet: Feleky szamat mindenki
jól megértette, és talán azért van ennek a dainak olyan nagy
sikere. Hiszen amit nem értünk, azt nem méltanyoljuk. Szeret
ném, ha ezekhez a kérdésekhez a zenészek is hozzászólnának.

K a t d o s I s t v á n: A lassu számokat
egyéltalában könnyű megérteni, részben tényleg azért, mert
lassu a szám. A másik dolog az, hogy Feleky kitűnően adja
elő a sanzont, a sanzonhoz azonban mimika járul. A szóvicces
számokat a régebbi operettekben úgy oldották meg, hogy ahol
érteni kell azt a szójátékot, ott valóban parlandóba kell
átmenni. Hogy az "érzelmes" színészek énekét miért nem lehet
érteni? Ez nehezen megoldható probléma, részben talán azért
mert a zenekar erős volt.

V á m o s L á s z l ó: Barabás elvtárs
az eredményekről és a hibák elfogadásáról beszélt. Sajnálom,
hogy félreérthető voltam. Az ember úgy van, hogy általános-
ságban rajong az egészért, de mivel fel kellett sorolni a hi-
bákat is, ez okozta a meg nem felelő látszatot.

Nem értek egyet Barabás elvtárral a százalé-
kos megosztást illetően zene, szöveg és szünetek között. Ő
százalékosan kiszámítja a dolgot, hogy például a szövegírónak
75%-ig az alakokat kell jellemezni. Erre feleletet adott
lényegében Kerekes elvtárs hozzászólása is. Tehát együtt kell
kialakítani a muzsikának, a szövegnek, a rendezőnek a szü-
tekkel együtt az alakokat. Erre nagyon jó felelet az egyik
figura, a tüzoltó és a felesége. Mi az oka annak, hogy ők
sokkal kevesebb idő alatt és sokkal kevesebb lehetőséggel jó
figurát tudnak bemutatni, mint sokkal nagyobb lehetőséggel
például Boriska.

Hogy nem volt szó a Párt emóernevelő funkció-
járól? Talán nem elégvilágos, hogy éppen ebből indultam ki,
mint a darab fő cselekvési vonalából és alapvető konfliktusból

En nem egészen értek egyet Gáspár Margit elv-
társnővel. Ugy érzem, hogy kevés volt az ember. Tény, hogy az
aruházak előtt, amikor a rémhír keletkezett, tömegesen álltak
sorba. Ez volt a való helyzet. A film megmutathatja az utcát
és az életet, a darab viszont megmutatja az aruházban élő embe-
reket, a Kocsisokat és Dánieleket, akik legalábbis úgy ellen-
súlyozzák és tartják amérleg két oldalát, mint a filmen a
főörtte lévő élet bemutatása. Persze ez nem a színház hibája,
hanem van ak bizonyos anyagi keretek, amelyeket nem lehet túl-
lépni. Tehát valóban pánik kellett volna, azt hiszem, ez lett
volna a helyes.

-435

Ami pedig Gergely elvtárs felszólalását illeti, azt hiszem, egy kis félreértés lehet Hevesi Mándor idézetének felolvasása körül. Nem arról van szó, hogy Hevesi elítelt lett volna a fizikai cselekvésnek, ő csak az indokolatlan sablonos mozgások ellen beszélt.

Ami a nevettetést illeti, persze elképzélhető, hogy a komikus pár jelenete másképp legyen megoldva és arra is gondoltam, hogy a humornak végső fokon szenvedélyesnek, emberinek, mélynek és igaznak kell lennie a szerelemben is. Erre gondoltam. A szerelem csak úgy tud igaz lenni, de a humor is, ha igaz ez a szenvedély. Ismétlem, erre gondoltam.

Darvas elvtárs felszólalására válaszolva azt hiszem, hogy az énekelgetés itt éppen nem valami jó ebben a formában és nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szöveg itt meglehetősen szordinos és így a zenének is lagyabbnak kell lennie. Jó beszédtechnika kell ahhoz, hogy ezeket a különben kitűnő dolgokat el lehessen mondani.

Ha hosszabban is beszéltem, mégis úgy érzem, helyes volt azért, mert ha az itt felmerült szempontoknak csak 25%-át tudja a színház hasznosítani, akkor mégsem volt hiábavaló ha ilyen hosszan szóltam, hiszen végeredményben ez nem egy megáért való vita volt, hanem javítási szándéku, hogy a színház minél többet tudjon profitálni belőle. Ismétlem, ha így nézzük, akkor mégsem volt hiábavaló, hogy ilyen hosszan beszéltem - amiért még egyszer bocsánatot kérek.

T a r d o s B é l a. Kedves Elvtársak! Kar, hogy a vita most abba maradt, de már nagyon előrehaadt az idő. Meg kell mondanom őszintén, hogy sok olyan szempontot nem vetettünk fel, amit helyes lett volna alaposan kitargyalni. De hogy ez nem így történt, ebben mégis nem utolsó sorban mégis Vámos elvtárs a ludas. A zenés vígjáték mint műfaj sok olyan szemponttal jár együtt, amit ma még csak nem is érintettünk. De maga a darab sem oldotta meg teljesen ezt a problémát, hiszen itt hallottuk, hogy a zene másodrendűségének, vagy háttérbeszorulásának az esetével is álltunk szembe és egyebek közül is voltak apróbb nézeteltérések. Ugy gondolom, hogy tanulhatunk ebből a vitából és a Szövetségnek is gondosan és alaposabban kell előkészítenie a vitákat, főleg az ilyen természetű vitákat és meg kell előre beszélni, hogy milyen elvi szempontok merülhetnek fel.

Megköszönve szíves türelmüket és megjelenésüket ezzel a mai vitát bezárom.